

goldnews

JULY - AUGUST 09/173
A COMPLIMENTARY COPY OF
İSTANBUL CHAMBER OF JEWELRY
Product: **River Gold**

Hande Kunaçav
No "trend" if there is art

Kadir Ayter

We can serve as an example to the
world with our quality

**Jeweler's big
meeting in Istanbul**

Sectör Profile

İshakoğlu Kuyumculuk,
Valentins, Aspar Alyans

Young Turks

Ümit Haspolat,
Ali Akgün, Benek Atay

Specile File

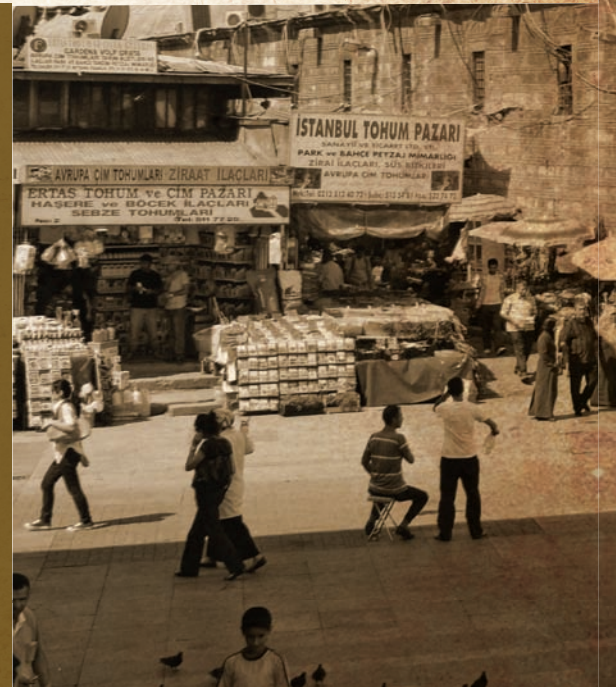
To Form A Model

On üçüncü Osmanlı Padişahı Üçüncü Mehmet'in annesi Safiye Sultan tarafından 1597'de temeli atılan ama bir türlü bitirilemeyip, tam altmış yıl bir temel artığı olarak kalan Mısır Çarşısı'nın kaderini Turhan Sultan değiştirdi. Mısır Çarşısı ile onun bağlı olduğu Yeni Cami'yi üç yıl içinde tamamlattı. Önceleri sadece baharat satılan çarşıya, sonradan tüm görkemiyle kuyumcular geldi. Kuyumculuk sanatının eşsiz örnekleri, Mısır Çarşısı'nın karanlık sokaklarını pırıl pırıl yaptı. Kuyumculukta başlı başına bir 'Mısır Çarşısı ekolü' doğdu. Gizemli baharat kokularına mücevher ışıkları da karıştı ve Mısır Çarşısı, "Hayaller Çarşısı" oldu.

Yazı / by: Lemi Özgen

Fotoğraflar/ Photos: Aydın Çetinbostanoğlu

Mısır Çarşısı, Hayaller Çarşısı

Market of Dreams

Founded by Sultan Safiyet, Thirteenth Ottoman Sultan Third Mehmet's mother, but not finished for various reasons and remained almost completely lost for sixty years, the Mısır Bazaar's destiny has been changed by another famous Ottoman woman Sultan Turhan. Remained only as two feet temel for sixty years, about to vanish, Mısır Bazaar and Yeni Mosque, it's related with, she completed both in only three years. Because of various baharat scents in it and jewel glitz accompanied with, Mısır Bazaar was called 'Market of Dreams'

Dört beyaz atın çektiği araba deniz kıyısında durdu. Arabanın önünde, arkasında ve her iki yanında at koşturmakta olan Bostancı askerleri de dizginleri çekip, atlarından indiler. Arabayı çeken atlara binmiş kırmızı cepkenli süvari neferleri, kılıçlarını kınlarından çıkardılar ve üzenkilere bastırarak, atlarından inmeden dimdik ayakta durdular. Saraydan çıktıklarından beri koşarak arabanın arkasından gelen mızraklı solaklar, çavuşlar, kahyalar, kapıcılar, çuhadarlar, silahtarlar, karakullukçular, ulaklar, peykler ve daha ne kadar silahlı saray muhafızı varsa, onlar da durdu.

Oturağı sırmalı, önü, yanları ve arkası altın ve gümüş varaklarla süslü, öndeki iki feneri gümüş alınlıklı, bordürleri altın yaldızlı, abanoz ağacından yapılmış simsiyah arabayı yol boyunca ustaca süren arabacıbaşı çevik bir hareketle yere atladı. Siyah elbise ve uzun körüklü siyah çizme giymiş yardımcısı 'İspir' de aşağıya indi.

Silahlı muhafızlar, arkaalarını arabaya dönerek kocaman bir halka oluşturdular. Hiçbiri arabaya bakmıyordu. Delikanlılığa daha yeni adım atmış bir Çerkez olan İspir, arabanın kapısını açtı ve elindeki gümüş basamağı kapının önüne yerleştirdi. Sonra hızla diz çöküp, gözlerini sınımsıkı yumdu.

Carriage pulled by four white horses, stopped near coast. Bostancı soldiers standing guard on horses in front, behind and at both sides of the carriage, pulled reins and got off their horses. Cavalier soldiers in red coats on horses pulling the carriage, pulled their swords off scabbards and stood straight up on horses stepping on stirrups. Following the carriage running on foot since they have left the palace, lance lefties, sergeants, major domo, door men, lackeys, gunmen, Janissary officers manservants, messengers, satellites and all other armed palace guards, stopped too.

Head vagoner who skilfully drove the black abony carriage with lance seats, front, sides and back decorated with gold and silver sheets, jumped in one quick move off the carriage. His assistant in black dress and long bellow boots 'İspir' got off too.

Armed guards, turning their back to the carriage, built a huge ring. None of them was looking at the carriage. İspir, who is a young Circassian, opened the door of the carriage and placed the silver step right in front of the door. Then quickly kneeled down and closed his eyes.

Derin bir sessizlik oldu. Sessizlik öylesine yoğundu ki, biraz ilerideki Marmara'nın kıyısında uçuşan martıların çığlıkları, o sessizlikte bir top gibi patlıyordu. Krem renkli küfeki taşından yapılmış eski sinagogun saçaklarına yuva yapmış güvercinlerin dem sesleri, gökyüzünü dolduruyordu.

Hiç kimsenin bakmadığı kapıda bir kadın belirdi. Gümüş basamakları zarifçe indi ve önce denize, sonra da dönüp karaya baktı. Çok uzun boyluydu ve bir masal kadar güzeldi. İpek yaşmağının izin verdiği ölçüde görülebildiği kadarıyla, teni ışıltılı bir beyazlıktaydı. Gözleri dumanlı bir lavanta mavisiydi.

Erguvan renkli, etekleri yere kadar uzanan görkemli bir kaftan giymişti. Kaftanın kollarının etrafı ve yakasından eteğine kadar iki yanı elmaslarla süslenmişti. Her taş bir nohut büyüklüğündeydi. İç gömleğinin yakasında düğme yerine baklava biçiminde kesilmiş gayet iri bir elmas vardı. Çok geniş olan kemeri de sıvama elmas kaplıydı. Boynunda dizlerine kadar inen üç dizi mücevher vardı. Biri incidendi ve ucundan hindi yumurtası büyüklüğünde göz kamaştırıcı bir zümrüt sarkıyordu. İkinci sıra, iki yüz kadar parçadan oluşmuş, açık yeşil renkte bir zümrüt zincirdi. Üçüncü zincir ise küçük, yuvarlak kesim yakutlardan yapılmıştı. Yaşmak nedeniyle belli belirsiz görülebilen kulaklarında fındık büyüklüğünde iki elmas küpe vardı. Başlığının etrafına üç sıra inci sarılmıştı ve bu başlık, elmaslı yakutlu mücevherler şeklinde yapılmış güllerle süslenmişti.

Onun arabadan biraz uzaklaşmasını bekleyen Bostancıbaşı ile Asesbaşı, askerlerini baklava biçimli bir avcı kolu şeklinde dizerek, arkasından ilerlemeye başladılar. Kadın ağır adımlarla yürüdü. Kurumuş ot ve çalılarla örtülmüş, öbek öbek moloz kalıntıları arasında kaybolup gitmiş temel kalıntısının yanına gelince durdu.

Tam altmış bir yıldır oracıkta öksüz bir biçimde bırakılmış olan duvar kalıntılarını, temel taşlarını, zift ve kireç yataklarını, üzerlerini ot bürümüş çakıl yığınlarını hüznü gözlerle seyretti. Bulunduğu biraz daha yüksek tepenin üzerinden, yıllar önce yapımına başlanan ama bir türlü bitirilemeyen caminin, külliyesinin, medresenin, hamamın

A deep silence happened. The silence was so dense that screams of seagulls flying over the Marmara shore right nearby, was oscillating like mortars. Sad songs of doves nested on entablatures of old, cream color synagouge made of 'küfeki' stone, were filling the sky.

A woman showed up at the door where no one was looking at. Climbed down silver steps elegantly and first she glanced at the sea and the she turned to look at the land. She was very tall and beautiful just like a fariy tale. Seen as much as her silk veil permit, her skin was of a shiny white. Her eyes were smoky lavender blue.

She wore a judas tree color, glamorous robe, skirts reaching the floor. Around the sleeves of the robe and two sides from the neck to the skirt were ornamented with diamonds. Each stone was nut size. On the collar of her shirt, instead of a button, a quarry cut pretty giant diamond was standing. Her very large belt was covered in diamonds, as well. There were three lines of jewels going down to her knees on her neck. One was pearl and a dazzling emerald of a turkey egg size was impend-

ve çarşının yerden en çok iki karış kadar yükselebilmış temellerini bütün açıklığıyla görebiliyordu şimdi.

Parmakları değerli yüzüklerle süslü elini ya-vaşça kaldırdı. Silahlı askerlerin ardından kendisini takip eden görevliler hemen yanına koşular. İki büklüm eğildiler ve gözlerini yere dikip, öylece kaldılar. Kadın fısıltılı bir sesle “kaç akçe lazım gelir, hesaplandı mı” diye sordu. Bir adım öne çıkan Devlet arazileri baş sorumlusu Defter Emini, gözlerini yerden hiç kaldırmadan rakamı söyledi. Kadın bu kez şehir vergi ve harçlarından sorumlu Kuloğlu Baş Çuhadarı ile bir şeyler konuştu. Sonunda güzel kadın, fermanların yazıldığı kalemin amiri olan Beylikçi'ye döndü ve “yaz” dedi. “Cami ile külliyesinin tiz elden bitirilmesine...”

Fermanın yazımı bitti. Bir Kesedar fermanı aldı ve resmi olarak mühürlenmek üzere Nişancı'ya götürmek için atına atlayıp yıldırım gibi yola koyuldu. Kadın önde, kalabalık erkek topluluğu arkada, geri dönüş başladı. İspir'in yine yere diz çökerek arabanın kapısına yerleştirdiği gümüş basamağa adım atacağı sırada, Defter Emini kadına yaklaştı ve konuşmak için izin istedi. İzni alınca da caminin yapımının çok masraflı olacağını,

ing. The second line, made of about two hundred pieces, was a light green emerald chain. The third chain was made of small, round cut rubies. Slightly seen because of the veil, there were two nut size diamond earrings on her ears. Around her hood, three lines of pear were rounded and decorated with rose shape diamond and ruby jewels.

Waiting her to step away the car, 'Bostancıbaşı' and 'Asesbaşı', lined their soldiers in a diamond shape hunter arm way, begun to move forward following her. Woman walked by slow steps. She stopped when she arrived to the remains of the ground covered by dry grass and bushes, lost among lots of rubbles.

She watched with sad eyes the, left orphan right there for exactly sixty one years, wall remains, ground stones, tar and lime dumps, pebble piles covered in grass. Over the higher hill she stood on, she could clearly see the grounds of mosque, 'külliye', medresseh, Turkish bath and the bazaar, could rise only two feet.

She slowly lifted up her hand decorated with precious rings. Officers following her behind armed guards ran to her immediately. Bowed and stared to the floor, stood still. The woman in a whisper 'how many gold it requires, has been calculated?' she asked. Stepped out State lands head officer, 'Defter Emini', said the figures looking at the ground. The woman spoke something with 'Kuloğlu Baş Çuhadarı', officer responsible of city taxes and payments, this time. Finally she turned to the 'Bewylikçi', head of the office responsible with palace orders and said 'write!'. 'To finishing the mosque and its 'külliye' right away...'

The order was completed. A treasurer took the order and to take to the 'Nişancı' to stamp the order officially, got on his horse like a thunder. Woman leading, crowded men behind, return has begun. At the moment she was going to step on the silver

sinagogun bulunduğu Yahudi mahallesinin boşaltılmasının gerekeceğini ve bunun için çok para lazım geldiğini anlattı. En sonunda da bu kadar büyük bir inşaatta çalışacak binlerce işçinin, tam olarak denetlenemeyeceği için iş yapmaktan her an kaçabileceklerini söyledi.

Güzel kadın durdu. Mavi gözleri şimdi çakmak çakmaktı. Defter Emini'ne hiç bakmadan, yüzünü göğe çevirdi ve fısıldadı. "Kılıç ortaya çıkmadan kul taifesi iş yapmaz ve gerekirse biz de o kılıcı ortaya çıkarırız"...

Altmış bir yıl bitirilmeyi bekledi

On üçüncü Osmanlı Padişahı Üçüncü Mehmet'in annesi Safiye Sultan tarafından 1597'de temeli atılan ama çeşitli nedenlerden ötürü bir türlü bitirilemeyip, tam altmış bir yıl izi neredeyse silinmiş bir temel kalıntısı olarak kalan Yeni Cami'nin ve onun bir parçası olan Mısır Çarşısı'nın kaderi, işte benim canlandırmaya çalıştığım bu sahnelerle belirlendi. Osmanlı tarihinin en renkli simalarından biri olan ünlü Turhan Sultan, o gün altmış yıllık temel kalıntılarını inceledi ve cami ile külliyesinin bir an önce bitirilmesini istedi. İstanbul'un en büyük maliye amiri olan Defter Emini, kendisine işçilerin işten kaytarabileceklerini anlatınca da o ünlü sözünü söyledi. "Kılıç ortaya çıkmadan kul taifesi iş yapmaz..."

Kapalıçarşı'dan sonra İstanbul'un en büyük ikinci çarşısı olan Mısır Çarşısı, Valide ya da Yeni diye bilinen caminin külliyesine dahil olduğundan, Mısır Çarşısı'nın tarihinden söz ederken, mutlaka Yeni Cami'nin tarihini de anlatmak gerekiyor.

Asıl adı Sofia Baffo olan Venedikli güzel kız, filmlere ve kitaplara konu teşkil eden bir dizi maceradan sonra Osmanlı Sarayı'na geldi ve daha sonra Üçüncü Murat adıyla tahta geçecek olan veliaht Murat'a sunuldu. O sırada on yedi yaşında bulunan Safiye, beline kadar uzanan sarı saçları, iri mavi gözleri, uzun boyu, beyaz teni ve zarif yürüyüşüyle padişahı kendisine aşık etti. Hemen ardından Osmanlı tahtının gelecekteki imparatoru Üçüncü Mehmet'i doğurarak saraydaki yerini sağlamlaştırdı

stairs, Ispir placed on his knees at the carriage door, 'Dfter Emini' approached her and asked permission to speak. When he got the permission, he explained the mosque construction will be very expensive, the Jewish neighbourhood where the synagouge will have to be evacuated and in order to do that a lot of money is needed. And in the end, thousands of workers to workn in such a big construction, since they can not be fully monitored, can run away from the work any minute, he said.

Beautiful woman stopped. Her blue eyes were lighting. Without even a glance at the Defter Emini, she turned her face to the sky and whispered. 'Without the sword shows up, servant crew doesn't work and if needed we will show that sword...'

Waited to be finished for sixty one years

The destiny of New Mosque and Mısır Bazaar layed grounds by Safiye Sultan,

Üçüncü Murat tahta geçince, Safiye de 'Sultan' unvanı aldı ve resmen 'Baş Kadın' oldu. Büyüleyici güzelliği yanında parlak zekası sayesinde büyük bir güce ulaştı. Osmanlı devletini perde arkasından yönetti ve istediği her kararı aldırttı. İngiltere kraliçesi Birinci Elizabeth dahil, birçok yabancı liderle habereleşti. 1599 yılında Kraliçe Birinci Elizabeth Safiye Sultan'a süslü bir saltanat arabası ve oğlu Üçüncü Mehmet'e de bir org hediye etti.

Eşinin ölümünden sonra kendini tümüyle hayır işlerine adayan Safiye Sultan, gerektiğinde kendi kişisel servetini de harcayarak

mother of thirteenth Ottoman Sultan Third Mehmet, in 1597 but for some reasons never completed, remained as a ground remain for 61 years almost demolished, was redefined with these scenes I tried to describe. One of the most colorful faces of Ottoman history, famous Turhan Sultan, explored sixty years old ground remains that date and requested the mosque and its 'külliye' to be completed immediately. When the highest economy officer of Istanbul, Defter Emini, explained her that workers may cheat on work she said that famous line 'Without the sword shows up, servant crew doesn't work...'

After the Grand Bazaar, the second biggest bazaar of Istanbul Mısır Bazaar, since it was included in the 'külliye' of the mosque known as 'Mother' or 'New', while speaking of the history of Mısır Bazaar, it is required to tell the history of the New Mosque, too.

Her real name Sofia Baffo, beautiful Venetian girl, after a series of adventures subject to movies and books, came to the Ottoman Palace and has been offered to the heir to the throne Murat, to be the sultan by the name Third Murat. Seventeen at the time, Safiye, with her blonde hair to her belly, her big blue eyes, tall height, white skin and elegant walk, made the sultan fall in love with her self. Right after, by giving birth to the future emperor of Ottoman throne, Third Mehmet, she consolidated her place in the palace.

When the Third Murat took over the throne, Safiye achieved the 'Sultan' title and became 'Leading Woman' officially. Along her amazing beauty, by her bright intelligence she reached a great power. She ran Ottoman state behind curtains and she made all decisions she wanted. Kept in touch with many foreign leaders, including Queen of England, First Elizabeth. In 1559, Queen First Elizabeth presented a fancy sultanate carriage to Safiye Sultan and an org to his son Third Mehmet.

çok sayıda cami, sebil, imarethane ve medrese yaptırdı. Onun döneminde İstanbul'da yaklaşık bin kadar fakir ve kimsesiz kişiye her gün yemek verildi ve bunların masrafını da yine kendi kişisel gelirinden karşıladı. Bir gün, İstanbul'un bir yarımadası olan Eminönü'nde büyük bir boş arazi olduğunu, orada az nüfuslu bir Yahudi mahallesi bulunduğunu haber aldı. Yanına saray mimarlarını da alarak gidip araziye inceledi ve oraya büyük bir cami ile çeşitli binalardan oluşan bir 'külliye' yapılmasını emretti. Camiye gelir sağlanması için büyük bir çarşının da inşaedilmesini istedi.

Baş Mimar Davut Ağa'nın çizdiği planla 1597 yılında inşaat başlandı. Bir yıl sonra Davut Ağa öldü ve yine saray baş mimarlarından biri olan Dalgıç Ahmet Çavuş inşaatı sürdürdü. Nedir, 1603'te Üçüncü Mehmet ölünce, Safiye Sultan da saraydan çıkarıldı ve etkisiz bir kimse halinde eski sarayda oturmaya mecbur edildi. Safiye Sultan'ın yaptığı yardımlar kesilince cami ile çarşının inşaatına devam edilemedi. Temeller yerden iki karış yükseklikte öylece kaldı. Zamanla üzerlerini otlar ve çalılar bürüdü. Dev cami ile külliyesi, moloz yığınları altında unutuldu gitti.

Turhan Sultan işe el koyuyor

Mısır Çarşısı'nı tam altmış yıllık uykusundan uyandıran, onu daha doğmadan ölmekten kurtaran Turhan Sultan'ı da kısaca tanıtmakta yarar var. Resmi adı Hatice Turhan Sultan olan bu güçlü kadın, aslen Ukraynalı bir Ruten'di ve asıl adı Nadya idi. Tatar akıncıları tarafından on iki yaşındayken köyünden kaçırılıp İstanbul'a getirildi ve yetiştirilmek üzere saraya verildi. Irkının tüm güzelliklerini taşıyan Turhan Sultan, Padişah Birinci İbrahim'in eşi oldu. Bir süre sonra da ileride Dördüncü Mehmet adıyla tahta oturacak olan şehzadeyi doğurunca 'Valide Sultan' unvanını aldı. Kendisi gibi çok güçlü bir kadın olan kayınvalidesi ünlü Kösem Sultan ile amansız bir nüfuz mücadelesine girişti. Osmanlı sarayının gördüğü ve göreceği bu en güçlü iki kadın arasındaki kıyasıya savaş üç yıl sürdü. Sonunda 1651 yılının dondurucu ayazlı bir Şubat ayı gecesinde Kösem Sultan'ın saraydaki odası, kimlikleri bilin-

Devoted her self completed to charity works after her husband's death, Safiye Sultan made build many mosques, fountains, almshouses and medressehs spending her personal treasure when needed. In her period, around thousand of poor and homeless person were fed every day in Istanbul and she managed the costs of these by her own capital, again.

One day, she found out that in the semi island of Istanbul in Eminönü is an empty area and only a small Jewish neighbourhood existed there. Taking the Palace architects with her, she explored the land and ordered the construction of a big mosque and a 'külliye' composed of various buildings over there. She also asked for a bazaar to be build in order to achieve income for the mosque.

By the plan of Head Architect Davut Ağa, in 1597 the construction began. One year later, Davut Ağa died and again one of the palace's head architects Diver Sergeant Ahmet kept on construction. Any how, when Third Mehmet died in 1603, Sfiye Sultan was forced to move out the palace and to live in the old palace without any in-

meyen, asla yakalanamayan kişilerce basıldı ve Kösem Sultan boğularak öldürüldü. Bundan sonra tam otuz dört yıl boyunca koca Osmanlı İmparatorluğu, perde arkasından Turhan Sultan tarafından yönetildi.

Topkapı Sarayı arşivlerinde bulunan ferman, emirname, mektup gibi yazılı belgelerden anlaşıldığına göre Turhan Sultan, birçok doğu masalına konu olmuş çarpıcı güzelliğinin yanı sıra, son derece zeki ve devlet işlerini çok iyi bilen bir kadındı.

Turhan Sultan'ın, veziriazama yazdığı ve şu anda devlet arşivlerinde bulunan emirlerle göre Sultan, gemilerdeki top ve kürekçilerden, Mısır Hazinesi'nden gelen vergiye, asker maaşlarından Kırım Hanı tayinine, Eyüp'te çevreye zarar vermemesi için fişek atılmasının yasaklanmasından, Üsküdar'ın eşkıyalardan temizlenmesine kadar birçok devlet işiyle bizzat ilgilenmişti.

Müslümanlığa geçtikten sonra çok dindar bir kadın olan Turhan Sultan, İstanbul'un çeşitli semtlerinde çok sayıda cami, imarethane, öksüz yurdu ve büyük çeşmeler yaptırdı. 1660 yılında günümüzün Aksaray semtinde başlayan büyük bir yangın, tüm yapıların ahşap olması nedeniyle hızla yayılarak, Eminönü önlerine kadar bütün semtleri yok etmişti.

Turhan Sultan, yangının sönmemesinden sonra bölgeyi gezdi. Felaketin izlerinin silinebilmesi amacıyla gereken emirleri verdi. Yangında evlerini kaybeden İstanbullular için yeni evler yapılmasını, açıkta kalan insanların geçici olarak toplanma bölgelerine nakledilmesini, onların aç ve açıkta bırakılmamasını istedi. Gezisinin sonunda gördüğü temel kalıntıları hakkında da bilgi aldı ve bunun Safiye Sultan tarafından başlatılan ama bitirilemeyen büyük bir cami ile onun külliyesi olduğunu öğrendi. Sarayda günlerce ilgililerle konuşup, inşaatı yeniden devam edilmesi için ne kadar paraya ihtiyaç bulunduğunu hesapladı ve sonunda, yeniden aynı bölgeye gidip, cami ile külliyesinin bitirilmesini emretti. Ortaya çıkabilecek nakit ihtiyacını doğrudan kendisinin karşılayacağını da fermanlara yazdırdı. 1660 yılında, günümüz Bahçekapı semtindeki inşaatı başlandı. Buradaki Yahudi Mahallesi boşaltıldı. Yahudiler ile eski sinagog,

fluence. When the aids coming from her, the construction of the mosque and the bazaar stopped. Grounds remained two feet high length just like that. In time they were covered with grass and bushes. Giant mosque and its 'külliye' was forgotten under rubble piles.

Turhan Sultan confiscates

It is important to introduce Turhan Sultan, who waked Mısır Bazaar off its sixty years sleep, who saved it from dying before

birth. This powerful lady, officially called Hatice Turhan Sultan, was originally Ukrainian Ruten and her real name was Nadya. Abducted by Tatar raiders from her village when she was twelve years old and brought to Istanbul and given to the palace to be raised. Carrying all beauties of her race, Turhan Sultan became the wife of Sultan First İbrahim. A while later, when she gave birth to the prince to be called Fourth Mehmet in the future, she achieved the 'Mother Sultan' title. She got into an endless power struggle with her mother in law, Kösem Sultan, strong and powerful

Haliç kıyısındaki Balat'a taşındı. Turhan Sultan, camiye ait eski planlarda da bazı değişiklikler yaptı. İçinde Kuran ezberletilen Darülkurra'sı da bulunan büyük bir medrese, kimsesiz çocukların okutulduğu Sıbyan Mektebi, Hünkar Kasrı, güneşin hareketlerine göre namaz saatlerinin ayarlandığı bir Muvakkithane, sebil, çeşme, türbe ve caminin masraflarını karşılayacak bir çifte çarşı yapılmasını emretti.

Turhan Sultan'ın gösterişli saltanat arabasına binerek neredeyse her gün denetleme-

si, nakit sıkışıklığı ortaya çıktığında bunu hemen kendi servetinden karşılaması ve en önemlisi de gerektiğinde zor kullanmaktan zerrece çekinmemesi sayesinde, dev inşaat sadece üç yıl içinde yapıp bitirildi.

1663 yılının güneşli bir Eylül ayında, hemen yakındaki Marmara üzerinde uçan martı ve kırlangıçların çığlıkları duyulurken, karşı kıyıda Galata Kulesi vakur bir sessizlik içinde uyurken, Üsküdar önlerindeki Kızkulesi gelinlik bir kız gibi inci ışıltıları içinde yüzerken, Yeni Cami ile külliyesi ve Mısır çarşısı, törenle açıldı. Topluca Cuma namazı

just like herself. This cutthroat war among these two most powerful women Ottoman palace have seen and could ever see, took three years. Finally in a freezing windy February night of 1651, Kösem Sultan's room in the palace has been busted by people, never identified and found, and Kösem Sultan has been strangled to death. After that, great Ottoman Empire was ran by Turhan Sultan behind curtains for exactly thirty four years.

As much as it has been understood by written documents like orders, commands and letters in the archives of Topkapı Palace, Turhan Sultan, aside her dashing beauty subject to many Easter tales, was an extremely clever woman knowing state businesses very well.

According to orders Turhan Sultan wrote to grandvizier and placed in state archives now, the Sultan was personally interest in many state business from gunners and rowers in ships, to the taxes coming from Egyt Treasure, from soldier salaries to appointment of Kırım Han, from forbidding missile fire at Eyüp to avoid any damage against environment to clear Ükudar off thugs.

After accepting Islam, beoming a very religious woman, Turhan Sultan, made build various mosques, almshouse, orphanage and big fountains in various quartiers of Istanbul. A grand fire started in the quarter today called Aksaray in 1660, spread fast since all building were wooden and destrpyed all quartiers until the Eminönü front.

Turhan Sultan, after the fire was extinguished, visited the area. She gave commands in order to erase the remarks of this catastrophe. For Istanbul habitants who lost their houses in the fire, she requested houses to be built and she ordered others who were left on street to be transferred to assembly areas and not be left outside and starving. She also received information about ground remains she saw at the

kılındı. Valide Turhan Sultan, oğlu Osmanlı Padişahı Sultan Dördüncü Mehmet, güçlü vezir Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa ile cümle vezir ve ulema, bu törende hazır bulundu. Vakanüvislerin yazdığına göre, üzerinde erguvan renkli kaftanı ile beyaz bir at üzerinde dimdik durup töreni izleyen Turhan Sultan, tören bitince oğlundan başlayarak tüm davetlilere kendi elleriyle ve kendi hazinesinden son derece değerli armağanlar dağıttı.

Altın ışıkları ve baharat kokusu

Masallara karışan tarihini biraz anlattığımız Mısır Çarşısı, ünlü Kapalıçarşı'dan daha küçük ama kubbesi ondan daha yüksek. Planı 'L' harfi biçiminde. Dışarıdaki on yedi dükkanla birlikte Mısır Çarşısı'nda toplam yüz yedi dükkan bulunuyor.

Çarşının dışarıya açılan altı kapısı var. Balıkpazarı, Hasırcılar, Ketenciler, Yenicami, Haseki ve Çiçek Pazarı adını taşıyan bu kapılardan iki tanesi, günümüzde artık kullanılmıyor. Çarşı önceleri sadece bitkisel ilaç ve

end of her visit and she found out that this place was a big mosque and its 'külliye' founded by Safiye Sultan but never completed. Spoke to officers for days in the palace, calculated how much many was required to continue to the construction again and finally, she went to the same land again and ordered the mosque and its külliye to be completed. She made write on commands that she will personally cover the cash need that may be for the construction as well.

In 1660, in today's Bahçekapı quartier the construction has began. Jew Neighbourhood here was evacuated. Jews and the old synagouge were moved to Balat near Haliç shore. Turhan Sultan made some changes on the old mosque plan. She ordered a medresseh with a Darülkurra in it, where Kuran was thought, a Children School where orphan children were educated, a Hünkar Kasr, a 'Muvakkithane' that praying hours were set according to solae movements, fountains, mausoleums and a double bazaar to cover the costs of the mosque to be built.

baharat satılan bir yerdi. Bu baharatın Mısır yoluyla gelmesi ve ayrıca Mısır'dan gelen ticaret gemilerinin hep bu çarşının önündeki iskeleye yanaşması nedeniyle, çarşıya önce halk tarafından Mısır Çarşısı adı verildi ve sonra devlet kayıtlarında da bu isim kullanıldı.

Çarşıda satılan binlerce çeşit baharattan yayılan egzotik ve büyümlü kokular, sadece İstanbulluları değil, onu gezen yabancıları da çarptı. Mesela ünlü İtalyan yazar Edmondo de Amicis, 1874'te İstanbul'a geldi ve Mısır Çarşısı'nı gezdikten sonra şöyle yazdı:

“Yola devam edince, kemerli ve asma dallarıyla tezyin edilmiş eski bir kapının altından geçilir. Ve ortasından uzun, düz, üstü örtülü tıklım tıklım insan sandık, sepet, çuval, eşya dolu loş dükkanlarla çevrilmiş bir yol geçen kargir bir binanın karşısına gelinir. İçeriye girer girmez, insanın burnuna öyle keskin bir baharat kokusu çarpar ki, neredeyse gerisin geriye dönülür. Burası Hindistan, Suriye, Mısır ve Arabistan'dan gelen her türlü baharatın toplanarak, odalıkların ellerini yüzlerini boyayan, evlere, hamamlara, ağızlara, sakallara ve yemeklere güzel kokular veren, asabi paşalara kuvvet kazandıran, bedbaht zevceleleri yatıştıran, tiryakileri uyuşturan, muhteşem şehre hayal, sarhoşluk ve keyif dağıtan esans, hap, toz, merhem haline döndüğü Mısır Çarşısı'dır. Çarşıda biraz yürüyünce insan sersemlemeye başlar ve hemen uzaklaşır oradan; fakat bu sıcak ve ağır havayla, sarhoş edici kokuların tesiri, açık havaya çıkınca bile, bir müddet devam eder ve zihninizde Şark'ın en mahrem ve en manalı izlerinden biri olarak dipdiri kalır”.

Dükkanların mimari olarak birbirlerinin tıpkısı olması ve hemen hepsinin de aynı malları satması nedeniyle, dükkan sahipleri ötekilerle karıştırılmaması için dükkanlarına özel işaretler koydular. Bunlar yangın kulesi, kayık, devekuşu yumurtası gibi resimlerdi ve zamanla dükkanlar bu özel işaretleriyle isimlendirildiler. Bazıları günümüze kadar gelen “kuleli”, “makashı”, “püsküllü” ve “fenerli” gibi dükkan isimlerinin kaynağı da bu işte.

Mısır Çarşısı sokaklarında mücevher ışıltısı

This giant construction was completed in only three years thanks to Turhan Sultan's personal daily visits with her sultanate carriage, her covering any cash deficit from her personal capital and most importantly her never hesitating to use force when needed.

In a sunny September day of 1663, while flying seagull and swallow screams were heard over Marmara, Galata Tower in the opposite cost sleeping in a graceful silence, Maiden Tower in front of Üsküdar

Mısır Çarşısı'nın aslında karanlık olan sokaklarını ışıl ışıl aydınlatan kuyumcu dükkanları, başlangıçta bu yeni çarşıya pek ilgi göstermediler. Kuyumcular, Kapalı Çarşıda neredeyse iki yüz yıldır faaliyet gösteriyorlardı. Üstelik çarşıdaki en işlek ana cadde ile ona açılan büyük yollar kuyumculara ayrılmıştı. Oysa Mısır Çarşısı'nda dükkan açmak için girişimde bulunan az sayıdaki kuyumcuya, çarşının hiç işlek olmayan yerlerindeki dükkanlar verilmek istenmişti.

Mısır Çarşısı'nın kısa sürede Kapalı Çarşı'ya rakip bir duruma gelmesi ve müşteri potansi-

was swimming among pearl drops, New Mosque and its külliye and Mısır Bazaar were opened with a great ceremony. Common Friday prayer has been prayed. Mother Turhan Sultan, her son Ottoman Empire Sultan Fourth Mehmet, powerful vizier Grand Vizier Köprülü Fazıl Mehmet Pasha and all viziers and ulema were ready at the ceremony. According what chroniclers wrote, Turhan Sultan watching the ceremony in her judas tree robe on a white horse straight up, distributed extremely precious gifts from her own

yelinin çok yüksek olması nedeniyle, kuyumcular da Mısır Çarşısı'nda dükkan açmaya başladılar.

Mısır Çarşısı'ndaki dükkanlar, ön cepheleri vitrin olarak çarşı içine açılan, çarşının dışında bulunan arkaları ise, atölye ve depo olarak kullanılabilen bir mimari yapıya sahiptiler. İşte dükkanların bu özelliği, Osmanlı kuyumcuları tarafından çok beğenildi. Sarayın resmi kuyumcuları olan ve adlarına 'Ehl-i Hiref' denen yüksek dereceli kuyumcu ustaları, sık sık Mısır Çarşısı'na gelmeye başladılar. Kiraladıkları ya da satın aldıkları dükkanların arka bölümlerini birer kuyumcu

treasure by her own hands to all guests starting with her son.

Golden lights and spice smell

Mısır Bazaar that we told her history mixed in tales, is much more smaller than Grand Bazaar but its dome is high. Its plan is in the 'L' letter shape. With the seventeen stores outside, in the Mısır Bazaar a hundred seven stores in total exist.

The Bazaar has six doors opening to outside. Two of these doors called

işliğı haline getirip, çalışmaya başladılar. Saraydan izinli oldukları günlerde atölyelerine gelip çalışan bu büyük ustalar, işin ticari yönüyle asla ilgilenmiyorlardı. Onlar, sarayın katı kalıplarından ayrılıp, içlerindeki sanatçı yeteneğini özgürce sergilemek istiyorlardı. Böylece o dönemdeki Osmanlı mücevher sanatının en özgün ve görkemli örnekleri, Mısır Çarşısı'ndaki bu küçük işliklerden çıkmaya başladı. Resmi ikametgahları Topkapı Sarayı'nın Orta Kapısı ile Akağalar Kapısı arasındaki Birun denilen yer olan bu büyük sanatçılar, izinli oldukları günlerde Mısır Çarşısı'nın dolambaçlı sokaklarında sık sık görülür oldular.

Böylece, Mısır Çarşısı kuyumcuları, bu sanatta başlı başına bir 'ekol' oluşturdular. Dönemin en büyük esnaf kuruluşlarından biri olan 'Kuyumcular Loncası' resmi kayıtlarına göre, Mısır Çarşısı kuyumcuları uzmanlık alanlarına bağlı olarak farklı isimlerle anılıyorlardı. Altın işlemeciliği yapanlara 'Zergeran'; yeşim, nefes ve metal üzerine altın kakmacılığı yapanlara 'Zerrişani', değerli taşları yontup işletenlere 'Hakkakan', değerli taşlara foya yapan ustalara ise 'Foyager' deniyor ve 'Büyük Usta' denilen bu sanatçılara olağanüstü bir saygı gösteriliyordu. Topkapı Sarayı'nda bulunan 'Mevacip Defterleri'ndeki kayıtlara göre, bu 'Büyük Ustalar'; Boşnak, Ermeni, Tebrizli, Gürcü, Arnavut, Rus, Akkermanlı, Üsküplü, Hersekli ve Çerkez kökenliydi ve hepsi de en az iki yabancı dil biliyordu. Osmanlı mücevher ustaları, bildikleri bu yabancı diller sayesinde, Avrupalı mücevher ustalarıyla mektuplaşıyor ve mesleki bilgilerini paylaşmaktan kaçınmıyorlardı. Avrupalı ustaların Türk kuyumcu ustalarıyla görüşmek için İstanbul'a gelip, Mısır Çarşısı'ndaki kuyumcu atölyelerindeki çalışmalarını büyük bir ilgiyle izledikleri biliniyor.

Bu gelişmeler sonucunda, seferde başarı gösteren askeri komutanlara, eyalet valilerine, yüksek devlet memurlarına ve İstanbul'a atanan yabancı elçilere hediye olarak verilen değerli mücevherler de Mısır Çarşısı'nda yapılmaya başlandı. Ayrıca kuyum sanatçıları, yeni yılda padişaha sundukları 'Nevruzkiye' ve sadrazam ile vezirlere verdikleri 'Rikabiyye' denilen hediyeleri de hep Mısır Çarşısı'ndaki kuyumcu atölyelerinde tasarla-

Balıkpazarı, Hasırcılar, Ketenciler, Yenica-mi, Haseki and Flower Market are not used any more. The Bazaar was a market only herbal medicines and spice were sold at first. Since spice was coming from Egypt and commercial ships coming from Egypt boarding near this Bazaar, first the public called the bazaar Spice Bazaar (Egyptian Bazaar) and then this name was used in official records.

Exotic and magical smells spreading from thousands of spices sold in the bazaar, not only hit Istanbul people but also visiting foreigners. For example famous Italian writer Edmondo de Amicis came to Istanbul in 1874 and after visiting Mısır Bazaar, wrote:

"Kept on the road, you pass an old belted

yıp, gerçekleştirdiler. Burada yapılan değerli taşlarla süslü altın, yeşim, nefes, porselen ve tutyadan üretilmiş mücevherler, dönemin Avrupa'sında moda haline geldi. Yine ilk kez Mısır Çarşısı kuyumcu atölyelerinde şekillendirilen 'saz' üslubu ile onun ana konusu olan Hatayı Çiçeği ve Rumi yaprak motifleri, tüm Avrupa'da ünlendi.

Burada üretilen sorguç, hotoz, zülüflük, enselik, saç bağı, gerdanlık, iğne, çelenk, küpe, bilezik, yüzük, zihgir, halhal, pazibent, düğme, çaprast, zincir, saat, köstek, kemer, kemer tokası, muska ve hamaylı gibi daha sade örnekler bile, kısa sürede Kapalı Çarşı kökenli mücevherlere sıkı bir rakip haline geldi. Çeşitli kaynaklara göre, o dönemde erkeklerin yanı sıra kadınların da kullandığı tespihler, Mısır Çarşısı kuyumculuk sanatının yüksekliğini gösteren başka örneklerdi. O dönemde İstanbul'a gelerek Mısır Çarşısı kuyumcularını gezen D'Ohhson adlı gezgin, bu tespihlerin kan taşı, gümüş, inci akik, kehribar, şah, maksut, yıldız taşı, yüz sürü, Oltu taşı ve amberden yapıldığını, elle işlenen tespih tanelerinin her birinin 'inanılmaz güzelikte' olduğunu yazdı.

Koca dünya dönmeye devam etti. Gece ve gündüz oldu. Günler, haftalar, aylar ve yıllar su gibi geçti. Her şey zorunlu olarak değişti. Mısır Çarşısı da değişti. Asırlar onu da yıprattı ve yordu. 1691 ve 1940'ta her şeyi acımasızca yutan büyük yangınlar yaşadı.

door decorated with grapevine branches. And from the middle, you face a kagir building where a long, straight, full of people with chests, baskets and covered sacks road surrounded by dim stores passes through. Right when you step in, such a sharp spice smell hits you that you almost step back. This is Spice Bazaar where every kind of spice coming from India, Syria, Egypt and Arabia gets together, paint odalisques face, giving aromatic smells to houses, bats, mouths, beards and food, giving strength to nervous pashas, calming down sad wives, numbing addicts, essence, pills, powders turn into cream spreading dazzling, joy and dreams to the amazing city. Walking by the bazaar, person begins to feel dizzy and gets right away, but the effect of these magical smells with hot and heavy air, even when you step out, continues for a while more and remains as one of the most private and meaningful marks of of East in your mind."

since all stores were architectually same and all were selling the same products, store owners placed personal marks on their stores to be distinguished from each other. These were images like fire tower, boat, ostrich egg and in time stores were named by these private marks. Store names, some reached to-

Arada irili ufaklı başka yangınlar ile birçok da deprem geçirdi. Her felaketten sonra onarıldı. Biçimi değişti. Dükkanlar da değişti. Modern eczaneler ortaya çıkınca, çarşıda bulunan ve aynı zamanda ilaç da yapan aktarların bir bölümü kapandı. Onların yerine kuyumcular geldi. Ortalığa altın, gümüş, sanat ve alım teri ışıklarını yansıttılar. Böylece gizemli baharat kokularına, altın ışıkları da karıştı. Mısır Çarşısı tam bir “Hayaller Çarşısı” oldu.

Bugün, Mısır Çarşısı'nın insanın her an kaybolabileceği dolambaçlı sokaklarında yürüyenler, dünyanın yedi iklim dört bucağından gelmiş adaçayı, biberiye, boruçiçeği, hatmi, kekik, kudretnarı, menekşe, oğulotu, reyhan, sater, ıhlamur, bergamut, acı pelin, karanfil, mercanköşk, nergis, vanilya, yasemin, zencefil, zerdeçal, gül, iris, kenevirotu ve mahlep kokularıyla sarhoş oluyorlar. Altınların, yakutların, firuzelerin, akik ve yeşim taşlarının muhteşem ışıltıları bu sarhoşluklarını daha da artırıyor. Belki de bu gizemli sarhoşluk nedeniyle çarşığı gezen kimi insanlar, Yeni Cami kapısı önünde, beyaz bir ata binmiş, erguvan renkli kaftanlı, lavanta mavisi gözlü ve tevatür güzel bir kadın gördüklerini de söylüyorlar.

Kim bilir? “Hayaller Çarşısı”nda kulaktan kulağa gezip duran bir söylenti işte...

day, like “towered”, “scisored”, “tufty” and “with a light” were born like this.

In time, as medical pharmacies spread, some of spice stores and herbalist making herbal medicine in the Spice Bazaar had to close down. Jewellers took their place. So, mysterious spice aromas were mixed with golden light. Spice Bazaar became a completely “Market of Dreams”.

Today, who walks in complicated streets of Spice Bazaar where a person can easily get lost get drunk with aromas of sage tea, rosemary, campanula, marshmallow, oregano, balsamapple, violet, melissa, sweet basil, sater, lime, bergamot, hot absinthe, clove, marjoram, daffodil, vanille, jasmın, ginger, tumeric, rose, iris, hemp and mahaleb. With the amazing glitters of golds, rubies, turquoise, agate and jade they get more drunk. Maybe because of this mysterious drunkness some people visiting the bazaar say that they have seen in front of the New Mosque a beautiful women with lavender blue eyes on a white horse, in a judas tree color robe.

Who knows? It's just a rumor spreading in the Market of Dreams...

